

Новікова, М.М. Щодо нормативно-правового забезпечення професійної етики державних службовців в Україні / М.М. Новікова // Юридична наука і практика: пошук правової гармонії: збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 5 жовтня 2017 року. Тези наукових доповідей.- К.: Видавничий дім «АртЕк», 2017.- С.32-35

ЩОДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

НОВІКОВА Марія Миколаївна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та теорії
національного і міжнародного права
юридичного факультету Херсонського
державного університету*

Ключові слова: державний службовець, етичний кодекс, рівень професійної компетентності

Ключевые слова: государственный служащий, этический кодекс, уровень профессиональной компетентности

Keywords: a public servant, a code of ethics, the level of professional competence

Адаптивні процеси, що охоплюють правову систему України на шляху до євроінтеграції, формують вимоги не тільки до законодавства нашої держави, але й до суб'єктів правореалізації. Прагнення України наблизитися до європейських стандартів спонукає до експериментальних пошуків гідної моделі складових державного механізму, у тому числі й державної служби. На сьогоднішній день науковцями вже усвідомлений той факт, що у якісному виконанні посадових обов'язків вагому роль відіграє етична складова. Про це свідчать роботи В. Авер'янова, М. Білинської, Т. Василевської, С. Дубенка,

О. Луценка, Є. Романенка, М. Рудакевича, В. Цветкова та інших. При цьому якість нормативно-правового забезпечення стандартів професійної етики державних службовців свідчить про те, що наукові позиції не завжди враховуються під час правотворчого процесу.

Не заглиблюючись до історичного екскурсу розвитку етичних засад державної служби в Україні, хотілося б зупинитися на останніх роках, які відрізняються достатньою правотворчою активністю у цій сфері. Так, 04.08.2010 року Наказом Головного управління державної служби України № 214 були затверджені Загальні правила поведінки державного службовця, що прийшли на зміну Загальним правилам поведінки державного службовця, затвердженим у 2000 році [1; 2]. Аналіз вказаних нормативно-правових актів дає змогу зробити висновок, що переважна кількість запропонованих норм тим чи іншим чином стосується вчинення державними службовцями корупційних діянь, регламентуючи поняття і ознаки корупції та конфлікту інтересів. Значно менша увага приділяється призначенню державної служби та окремим аспектам службової етики як-то носіння одягу офіційно-ділового стилю, прагнення до покращення рівня професіоналізму, збереження державного майна, сумлінне виконання обов'язків та рішень державних органів і посадових осіб, вказівок і розпоряджень власних керівників.

Прийняття у 2012 році Закону України «Про правила етичної поведінки» на законодавчому рівні взагалі звело поняття етики до антикорупційної складової, хоча преамбула вказаного Закону характеризувала його як «керівні норми поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, під час виконання ними службових повноважень та порядок притягнення їх до відповідальності за порушення таких норм» [3]. Продублювавши основні принципи державної служби, які були закріплені у діючому на той час Законі України «Про державну службу» 1993 року [4], Закон України «Про правила етичної поведінки» звузився до сутності недопущення конфлікту інтересів (ст. 16 Закону) та порядку запобігання одержанню неправомірної вигоди або дарунка/пожертви (ст. 17 Закону). У

подальшому це призвело до того, що через прийняття у 2014 році Закону України «Про запобігання корупції» [5] Закон України «Про правила етичної поведінки» втратив чинність.

На нашу думку, законодавець припускається помилки, характеризуючи етичну поведінку державного службовця у більшій мірі як таку, що є тільки антикорупційною. Погоджуючись з позицією Т. Василевської, ми не відкидаємо, що саме етика постає одним із засобів боротьби з корупцією [6, с. 3]. Але вважаємо, що немає необхідності зводити етику державного службовця тільки до антикорупційної поведінки чи службової діяльності як це прийнято у більшості нормативно-правових актів, які закріплюють етичні норми.

Наша позиція підтверджується положеннями Рекомендації № r (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців, що закріплює Модельний кодекс поведінки державних службовців [7]. Саме тут відмітимо, що останній містить не тільки антикорупційні норми чи норми щодо сумлінності виконання покладених на державного службовця обов'язків, але й питання ввічливості, політичної і громадської діяльності, несумісних інтересів, перевірки чесності кандидатів при прийнятті на роботу, заборони привілейованого ставлення до колишніх державних службовців тощо.

З цієї точки зору Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені наказом Національного агентства України з питань державної служби № 158 від 05.08.2016 року [8] є більш наближеними до запропонованого Радою Європи Модельного кодексу. Водночас, зазначеним Наказом не враховується положення щодо захисту приватного життя державних службовців (ст. 17 Модельного кодексу), що ставить їх у нерівне становище з іншими особами приватне життя яких вони відповідно до п. 12 Наказу повинні поважати.

У контексті дослідження зауважимо, що аналіз нормативно-правових актів інших країн, які регулюють професійну етику державних службовців,

показав важливість закріплення іще й стандартів поведінки у позаслужбовий час та у службових відносинах. Зокрема, Указ Президента Республіки Казахстан № 153 від 29.12.2015 року «Щодо заходів відносно подальшого удосконалення етичних норм і правил поведінки державних службовців Республіки Казахстан» встановлює, що державні службовці у позаслужбовий час повинні дотримуватися загальноприйнятих етичних норм, не допускати випадків антигромадської поведінки, у тому числі перебування у громадських місцях у стані сп'яніння, що ображає людську гідність та суспільну мораль; проявляти скромність; не допускати зі свого боку порушення вимог законодавства, поєднаних з посяганням на суспільну мораль, порядок і безпеку і не залучати інших громадян до вчинення протиправних, антигромадських дій [9].

Вважаємо, що є необхідність запровадження такої норми до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, оскільки, нажаль, стали непоодинокими випадки вчинення протиправної поведінки у стані алкогольного сп'яніння державними службовцями у позаробочий час. Наприклад, 20 вересня 2017 року на трасі «Київ-Харків» працівники поліції зупинили голову Лубенської райдержадміністрації напідпитку за кермом авто [9]. Останнє свідчить про різницю рівня вимогливості до себе з боку державного службовця на робочому місці та поза його межами.

Таким чином, можна говорити про те, що нормативно-правове забезпечення професійної етики державних службовців в Україні знаходиться на закономірному етапі розвитку, обумовленому євроінтеграційними процесами, прагненням наблизитися до вимог, які визначаються Радою Європи для держав-членів ЄС. Однак, не зважаючи на те, що Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування 2016 року є досить наближеними до структури Модельного кодексу поведінки державних службовців Ради Європи, вважаємо, що вони потребує подальшого розвитку та доопрацювання, зокрема, у сфері захисту приватного життя

держслужбовців та регулювання стандартів їх поведінки у службовий та позаслужбовий час.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: Наказ Головного управління державної служби України № 58 від 23.10.2000 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0783-00>;
2. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: Наказ Головного управління державної служби України № 214 від 04.08.2010 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1089-10>
3. Про правила етичної поведінки: Закон України від 17.05.2012 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4722-17>
4. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>
5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/paran738#n738>
6. Василевська Т. Е. Етика державних службовців і запобігання конфлікту інтересів : навч.-метод. матеріали / Т. Е. Василевська ; уклад. О. М. Руденко. – К. : НАДУ, 2013. – 76 с.
7. Рекомендації № r (2000) 10 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crimecor.rada.gov.ua/komzloch/control/uk/publish/article;jsessionid=C75D14A4396DDB62F4F196E8FD76B58E?art_id=48082&cat_id=46352
8. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з

- питань державної служби № 158 від 05.08.2016 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16>
9. О мерах по дальнейшему совершенствованию этических норм и правил поведения государственных служащих Республики Казахстан: Указ Президента Республики Казахстан № 159 от 29 декабря 2015 года [электронный ресурс]. – Режим доступа: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38035182#pos=0;0
10. На Полтавщині очільницю райдержадміністрації зупинили з 2,6 проміле алкоголю за кермом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/na-poltavschini-ochilnicyu-rayderzhadministraciyi-zupinili-z-2-6-promile-alkogolyu-za-kermom-nardep-994803.html>